

Mitnyán Lajos

Rainer Maria Rilke művészetfelfogásának vizsgálata a filozófiai esztétika perspektívájából
Módszertani észrevételek a „Duinói Elégiák” értelmezéséhez

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Témavezető: Prof. Dr. Csúri Károly

Szegedi Tudományegyetem

2017

1 A disszertáció témaválasztásáról

A dolgozat célkitűzése kettős: 1) Rainer Maria Rilke művészetfelfogásának vizsgálata a költő esztétikai kérdésekkel foglalkozó írásai alapján; 2) a vizsgálat eredményeinek kamatoztatása egy, a *Duinó Elégiák*hoz készített értelmezési javaslatban. E célkitűzésben irodalomtudományi és művészetfilozófiai szempontból egyaránt motivált kérdésfeltevések kapcsolódnak össze, melyek a mű központi kérdéseit a kései korszak kifejtetlen esztétikai elképzelései felől megközelítve, új megvilágításba kívánják helyezni.

2 A disszertáció helye a Rilke-kutatás kontextusában

Mivel a disszertáció Rilke művészetét deklaráltan a filozófiai esztétika perspektívájából közelíti meg, nem hagyhatja reflektálatlanul azokat a kérdéseket, melyek a Rilke-életműre irányuló filozófiai értelmezési kísérletek legitimitását érintik és esetenként vitatják. A disszertáció pozíciójának meghatározása érdekében szemügyre kell venni, és állást kell foglalni a filozófiai Rilke-olvasatokkal szembeni ellenvetések vonatkozásában. Roland Perlwitz (in: Engel (Hrsg.): *Rilke-Handbuch*, Stuttgart/Weimar 2013) kritikája szerint a filozófiai Rilke-értelmezések alapvető problémája, hogy azok nem teszik kellő mértékben világossá saját motivációjukat. Jelen kutatás nem keres párhuzamokat Rilke és más filozófusok között, továbbá nem kívánja felfedni filozófusok Rilke életművében kimutatható hatását. A legfőbb célja ezzel szemben az, hogy Rilke igen heterogén művészettel kapcsolatos írásait a filozófiai esztétika fogalmiságának felhasználásával ragadja meg, és az ebből levonható következtetéseket a *Duinói Elégiák* interpretációjánál hasznosítsa.

3 Tézisek Rilke esztétikai megfontolásainak pragmatikus jellege és azok episztemikus háttere kapcsán

Rilke művészettel kapcsolatos nézeteit vizsgálva, azzal az objektív akadállyal szembesülnünk, hogy az életműben 1904 után már alig találunk művészettel kapcsolatos problémákat tematizáló írást. Ezért a disszertáció módszertani hipotézise, hogy a két korai korszak esztétikai írásaira, és a késői főműből kimutatható esztétika elvekre alapozva lehetséges Rilke kései művészetfelfogására következtetni. A teoretikus írások tényszerű hiátusa mellett számolnunk kell Rilke művészeti írásainak stiláris és műfaji heterogenitásával is, melyek erőteljes líraisága problematikussá teszik a bennük fellelhető esztétikai

princípiumok felmutatását. E kutatás célja, hogy paradigmaticus esztétikai szövegeket megvizsgálva olyan elvekre mutasson rá, melyek nem csak az egyes alkotói fázisokban vannak jelen, hanem az életmű egészében, még ha módosulva is, érvényre jutnak. Az első és második fejezet célja, hogy Rilke korai korszakának esztétikai írásaiban egyfajta közös nevezőre találjon, melynek segítségével az igen eltérő szövegek értelmezhetővé és fogalmilag megragadhatóvá válnak.

Rilke esztétikai elképzeléseinek közös nevezőjét keresve az az 1902-ben született Maurice Maeterlinck-tanulmány (Rilke 1987, SW, Bd. V, S. 527-549) lesz a kiindulópont, melyben a többi esztétikai írással összevetve viszonylag koherens argumentációs struktúra fedezhető fel, továbbá a költő elképzelései relatívan transzparens módon jutnak kifejezésre. A Maeterlinck-esszé elemzése során két olyan, a filozófiai esztétika perspektívájából értelmezhető elv mutatható ki, melyek a művészetet annak feladata és funkciója felől közelítik meg.

Első princípium: A művészet feladata „az élet azon igazságához való csatlakozás előmozdítása, mely igazság ott rejlik minden dolog mögött, mint egy nagy közös anya.” „dem Anschluss an die Wahrheit unseres Lebens zu suchen, die hinter allen Dingen wie eine große gemeinsame Mutter wohnt.“ (Rilke 1987, SW, Bd. V, S. 531.)

Második princípium: A művész azáltal hajtja végre feladatát, „hogy az életet e nagy, mozdulatlan igazság határáig követi”
Der Künstler bewältigt seine Aufgabe, wenn er „das Dasein bis an die Grenzen dieser großen und unbeweglichen Wahrheit verfolgt.“ (Rilke 1987, SW, Bd. V, S. 532.)

A Rilke művészeti írásait egyébként is átható praxisorientáltság a Maeterlinck-tanulmány esetében transzparensen válik láthatóvá; különösen azért, mert itt a művészet feladatára történő rákérdezés a művészet valóságviszonyával párhuzamba állítva történik. Akkor lehetséges a művészet feladatának rilkei értelmezését - 'a művészet általi csatlakozást az élet igazságához' - fogalmi szinten megragadni, ha értelmezni tudjuk az 'élet igazságával való viszonyba-lépés' (In-Bezug-Setzen) elvét. Az kell bemutatnunk, hogy az „élet igazsága” Rilkénél nem azonosítható a filozófia diszkurzív-statisztikus igazságfelfogásával, hanem egy dinamikus esztétikai-poétikai igazságfelfogásról van szó. Rilkét az érdekli, hogyan képes a művészet a diszkurzív világviszonyt befolyásolni, az ember merev világviszonyulását dinamizálni és megváltoztatni. Az 'élet igazsága' nem tulajdonság tehát, hanem processzus. Ahhoz, hogy Rilke poétikus elképzelése fogalmilag megragadhatóvá váljon, szükség van a megváltoztatandó statisztikus valóságviszony előzetes feltérképezésére. Ehhez meg kell vizsgálni az ember-világ-viszony episztemikus háttérét képező szubjektum-objektum struktúrát.

3.1 A kései Rilke-esztétika művészetfilozófiai megalapozhatóságáról

A dolgozat amellet érvel, hogy az 'élet igazságához történő csatlakozás' egy művészet által közvetítet dinamikus valóságviszony, ami Rilke számára az emberi élet praxisához kötődő fenomént jelent, és nem pedig valamiféle transzcendencia-tapasztalatot. Ezért a dolgozat első fejezetében a Georg W. Bertram nevéhez köthető művészetfilozófiai elmélet (Bertram: *Kunst als menschliche Praxis. Eine Ästhetik*, Frankfurt a.M., 2014) felhasználásával történik kísérlet egy olyan fogalmi apparátus készenlétbe állítására, mellyel Rilke esztétikai elképzeléseinek fokozott poeticitása teoretikus szinten ellensúlyozhatóvá válik. Bertram elméletének, mely a művészetet, mint reflexiós praxist értelmezi, a jelentősége Rilke esztétikai ideáinak tekintetében abban áll, hogy a művészetet ő sem esszencialista módon, hanem a rilkei szemléletet magyarázó módon: pragmatikusan és processzuálisan értelmezi. Azaz Bertram arra keresi a választ, milyen funkciója lehet a művészetnek az ember világ- és önmegismerése során. Sőt Bertram elmélete szerint a műalkotás azáltal járul hozzá az ember identitásának kialakulásához, hogy az ember statikus világviszonyát, ill. annak mögöttes szubjektum-objektum-struktúráját kérdéssé teszi. Bertam elmélete segíthet azt a fogós kérdést megragadni, mit érthet Rilke a művészet fent ismerttetett funkciója alatt. Bertram alapján az állítható, hogy a művészet által létrehozott világviszonyban – azaz az élet igazságához történő csatlakozásban – a szubjektum önmagát a világviszony elemeként értelmezi, abból érti meg, szemben a diszkurzív világviszony szembenállás-pozíciójával.

3.2 Megfontolások Bertram és Dewey művészetfilozófiai nézeteinek alkalmazhatóságáról Rilke esztétikai elképzelései kapcsán

Rilke elképzelése a művészetéről, mint a kapcsolatteremtés eszközéről szubjektum és világ között magyarázhatóvá és fogalmilag megragadhatóvá tehető John Dewey pragmatikus művészetfilozófiai nézeteinek (Dewey: *Kunst als Erfahrung*, Frankfurt a.M., 1980) felhasználásával. Dewey a művészet funkciója kapcsán úgy érvel, hogy a megszokott és sokszor kiüresedett viláértelmezési sémák miatt az ember-világ-viszonyt egyfajta tompultság jellemzi, melynek megszüntetésében a művészetnek, mint az új valóságviszonyt kieszközölő szférának rendkívül fontos szerepe van. Mivel Rilke esztétikai elképzeléseinek mozgatórugója a művészet pragmatikus funkciójának tematizálása, módszertani szempontból hasznos Dewey ez irányú argumentációjának értekezésbe emelése. A rilkei gondolat, mely szerint művészet

az élet igazságához csatlakoztatja az embert, Dewey érvelésével fogalmi szintre hozható. A műalkotás ellentétben hétköznapi tárgyakkal, nem értelmezhető partikulárisan, függetlenül a szubjektumtól és az egyéb összefüggésrendszerektől, csupán egy átfogó vonatkozástól belül. Dewey imaginációnak nevezi el azt a folyamatot, amikor egy mű megértése során a legkülönbözőbb világismereti tényezők működnek együtt. Az imagináció egy olyan esztétikai világviszony, amikor az ember képessé válik a diszkurzív értelemben irreleváns, emocionális képességek mozgósításával a hagyományos világértelmezési sémákkal szemben állást foglalni. Ez az a pillanat, amit Rilke 'az élet igazságához való csatlakozásként ír le'

4 Rilke művészeti írásai a korai és középső korszakában

A korai alkotói fázis (1901/2-ig) esztétikai írásainak episztemikus hátérét megvizsgálva láthatóvá válik, hogy az első korszak esztétikai szemléletére a szubjektum-központúság, a szubjektum abszolutizálása, a művész-szubjektum felértékelése jellemző. Ennek vonatkozásában kimutatható Rilke Nietzsche-élménye, mely a művész dionüszoszi teremtőerőként kezelésében csúcspontot ért el. Rilke számára *Moderne Lyrik*-ben (1898) a művészet mint Vorwand jelenik meg, amely arra szolgál, hogy hétköznapi szemléletéhez és nyelvéhez képest a szubjektum differenciáltabban legyen megragadható, és képes legyen magáról és a világhoz fűződő viszonyáról vallani. A szubjektum-objektum-struktúra objektum-pólusa ebben az alkotói fázisban szélsőségesen a háttérbe szorul.

Rilke középső korszakának (1902-1910) esztétikájában a figyelem a világviszony objektum-pólusára helyeződik át, és a tárgyilagos látás (sachliches Sehen) elve mentén kíván az új valóságviszonyhoz eljutni, melynek során a szubjektum által nem torzított valóság megragadása lesz a cél. Rodin majd Cézanne hatására a harte Sachlichkeit jelszavával célul tűzi ki a perceptuális tárgyilagosság nyelvi szinten történő megvalósítását. Azaz a sachliches Sehen-t egy sachliches Sagen-nek kellene követnie, ahol nem a dolgokról kell értelmező módon beszélnünk, hanem egyszerűen ki kell őket mondani, hagyni kell a dolgokat beszélni.

Az értekezés fontos megvalósítandó célkitűzése, annak bemutatása, hogy a kései korszakban (1910-1922) Rilke esztétikai elképzelései jelentősen módosulnak, melynek során a költő figyelme a szubjektum-világ-viszony két szélső értékéről a kettő közötti közvetítés problémájára tevődik át. Mivel azonban ebben a korszakában már szinte kizárólag csak a költészettel foglalkozik, a kutatás kényszerűsége miatt az 1910 utáni időszak főművét kell szemügyre vegye, amennyiben következtetni kíván Rilke esztétikai elképzeléseire.

5 Tézisek a kései korszak implicit esztétikai koncepciójához

A kései *Elégia*-esztétika fogalmi megragadhatósága érdekében az értekezés megkísérli a korábbi megfontolások episztemikus háttérstruktúrájának módszertani alkalmazását az *Elégiák* vonatkozásában is. Az esztétikai valóságviszony pragmatikus (Dewey/Bertram) magyarázata a posztulátumon alapszik, mely szerint ellentétben a diszkurzív valóságviszonnyal, ahol a (megismerő) szubjektum és a(z) (megismerés) objektum(a) között alapvetően differenciálnunk kell, az esztétikai valóságviszonyban a differenciálás feloldható egy a reciprocitáson alapuló relációviszonyban. A szubjektum-objektum-struktúra pólusai ekkor reciprok vonatkoztatási viszonyba kerülnek transzcendentális – nem ontológiai – egységet alkotva. Ezt az egységet definiálja a pragmatikus esztétika imaginatív egységként, melyben a műalkotás és a recipiens közti differenciálás a kettő interakciójának idejére felfüggesztésre kerül. Ez az esztétikai viszonyba-lépés (In-Bezug-Setzen) folyamata, melynek jellemzésére az értekezés a 'diffimáció' neologizmust vezet be. A 'diffimáció' a művészetnek a tradicionális világmagyarázó sémákkal szembehelyezkedő valóságviszonyulását hivatott érzékeltetni, melynek során nem a megismerési folyamat végeredményén van a hangsúly, hanem magán a folyamaton.

6 *Duinói Elégiák*, mit az esztétikai világvizonyulás és az ebből eredő világmegértés példázatai

Az elméleti megfontolások eredményeit hasznosítva az értekezés az *Elégiákat* az episztemikus szubjektum-objektum-struktúra pólusai közötti interakció megvalósulásaiént értelmezi. Azt vizsgálja, Rilke milyen költői eszközöket alkalmaz a diszkurzív világmentelmezési sémák diszfunkcionalitásának megjelenítésére, ill. milyen poétikai-esztétikai alternatívát kínál a világmentelmezési vákuum meghaladására.

6.1 Az *Elégiák* retorikai szintje: a műalkotás világ-affirmáló komponensei

Az értekezés az *Elégia*-ciklus vizsgálata során arra keres választ, hogyan egyeztethető össze a szöveg által közvetített *esztétikai megismerés* diffirmitivitása a *diszkurzív megismerés* világaffirmációra épülő jellegével. A probléma megválaszolásakor Adorno *Esztétikai elméletének* azon alapvetéséből indul ki, mely szerint a költészet által közvetített megismerés

egyik ismerve, annak megnehezített megragadhatósága, aminek pedig pragmatikus konzekvenciájaként a megismerő/befogadó szubjektum figyelme a megismerési folyamat problematikus voltára irányul. Azaz az esztétikai megismerés az esztétikai tárgy megragadhatatlanságának konstatálásán keresztül történik, és azon divergencia felfedésével jár együtt, mely a hétköznapi (diszkurzív) és az esztétikai valóságviszony között húzódik. A két viszony divergenciája azonban nem lehet elvi, csupán graduális (graduelle Divergenz - Adorno: *Ästhetische Theorie*, Frankfurt a.M., ³1977), mert ellenkező esetben, a műalkotás struktúrája és működése oly mértékben térne el a diszkurzív valóságtól, hogy a befogadó szubjektum nem tudná kivitelezni azt a feladatot, amit Rilke a művészetnek tulajdonít: lehetlenné válna a mű általi csatlakozás az élet igazságához. Az értekezés magja azon eszköztár vizsgálatára épül, mely ezt a csatlakozást lehetővé teszi, és amellet érvel, hogy Rilke a tematika szintjén diffirmáló szöveg megragadhatóvá tétele érdekében a retorika szintjén bocsát rendelkezésre olyan eszközöket, melyekkel a befogadó szubjektumot mintegy az *Elégia*-világába vonva, képessé teszi arra, hogy az korábbi világviszonyát felülvizsgálva kapcsolatba lépjen az ott feltáruló zavarba ejtő esztétikai világgal.

Az *Elégiák* retorikai vizsgálata során négy olyan eszköz megjelenésének elemzésére kerül sor, melyek lehetővé teszik a csatlakozást az *Elégiák* diffirmatív valóságához: a) interjekciók, b) kérdésstruktúrák, c) felszólítások, d) amplifikációs struktúrák. E retorikai eszközök mintegy felkészítik a befogadó szubjektumot a tematikus szint kihívásaira.

6.2 Kritikai észrevételek az *Elégia*-interpretációk egyik meghatározó paradigmájához

Mielőtt az értekezés bemutatná saját értelmezési javaslatát, reflektálni kíván az Ulrich Füllebornhoz köthető ú.n. ontodicea-paradigmára (Fülleborn/Engel: *Materialien zu Rainer Maria Rilkes 'Duineser Elegien'*, Frankfurt a.M. 1982), mely úgy tekint a *Duinói Elégiákra*, mint az életigenlés mellett kiálló ontológia világkép paradigmatis alkotására. A dolgozat ezzel szemben arra hívja fel a figyelmet, hogy Fülleborn tézise mögött, valójában a Rilke által adott *Elégia*-magyarázat egyik gondolatának túlértékelése rejlik, mely az életigenlést, mint a ciklus egyik legfőbb üzenetét említi. A disszertáció az 'ontodicea' fogalmának heurisztikus erejét megtartva, a hangsúlyt a kifejezés 'dicea'-komponensére helyezi, amennyiben azt a szó eredeti jelentését figyelembe véve, nem igenlésnek, hanem az életre vonatkozó magyarázatnak tekinti.

6.3 A *Duinói Elégiák* poétikai-esztétikai szintje: a műalkotás diffirmatív oldala

A disszertáció célja nem egy átfogó *Elégia*-értelmezés, hanem a mű feltérképezése Rilke esztétikai elképzeléseinek szemszögéből, különös tekintettel a művészetnek tulajdonított feladat vonatkozásában.

Az értekezés a *Duinói Elégiák* olyan interpretációjára tesz javaslatot, melynek középpontjában az eddigi világviszonyulások kritikai reflexiója áll. Ennek során a bemutatott filozófiai-esztétikai perspektívába helyezve a művet, Rilke művészetfelfogásából indul ki, amikor a szöveget a művészet funkciója felől közelíti meg.

Az *Elégiák*, mint az esztétikai világviszonyulás imaginatív helyei (Ou-Topoi), egyfajta világértelmezési koordinátarendszerként kerülnek bemutatásra, melyben az egyes koordinátpontok (figurák, fenomének) jelentése a rendszeren belüli reciprok viszonyaik alapján határozódik meg.

Az interpretáció *első* része az *Elégia* központi alakjait a fent említett koordinátarendszer olyan viszonyítási pontjaiként értelmezi, melyek, mint poétikai funkciók töltik be szerepüket. Az *angyal*, a *gyermek*, a *boldogtalan szerelmes*, a *hős* stb. nem igazolják vissza a korábbi értelmezési sémák érvényességét, és ebből adódóan a befogadó szubjektumtól egy átalakított valóságviszonyulást vár el. A művészet akkor tölti be a feladatát, ha képes a világviszonyulás ilyen típusú átváltoztatására (Verwandlung). Az *Elégia* azon komponenseinek bemutatása után, melyek az esztétikai világviszonyt megalapozhatják, kerül sor e viszony létrejöttének bemutatására a Tizedik *Elégia* részletes elemzése által.

A disszertáció nívója, hogy a központi figurákat és jelenségeket nem ontológiai elvek mentén értelmezi, hanem olyan vonatkoztatási pontokként, melyek nem-sematikus jelentése csak akkor bomlik ki, ha a befogadó szubjektum viszonyba lép velük. A figurák (*angyal*, *báb*, *szerelmes*, *gyermek*, *hős*, *fiatal halottak* stb.) és a fenomének (*múlандóság*, *halál*, *szerlem*, *fájdalom*, *szenvedés*) megragadhatatlanok a sematikus értelmezések alapján, ezért az *Elégiákban* mint poétikai funkciók opponálják a tradicionális megközelítéseket, és arra ösztönzik a befogadót, hogy az felülbírálja korábbi elképzeléseit. Az értekezés a központi alakokat Engel nyomán (Engel: *Rilkes „Duineser“ Elegien und die moderne deutsche Lyrik. Zwischen Jahrhundertwende und Avantgarde*, Stuttgart, 1986), mint ellenfigurákat értelmezi, melyek jelentése a fent említett opponáló funkciójukon alapul.

6.3.1 A költészet általi transzcendentálpoétikai egység megvalósulása az *Elégiákban*

Az *Elégiákban* a transzcendentálpoétikai egység megvalósulását a térbeliség metaforáival három szinten figyelhetjük meg: a) ontológiai, b) metafizikai, és c) poétikai-esztétikai szinten.

a) Az ontológiai szint: a szív színpada (die 'Bühne des Herzens') (*Negyedik Elégia*)

A szubjektum-objektum-dichotómia esztétikai meghaladásának ontológia szintje a szív színpadán történik. Itt válik lehetségessé test és lélek klasszikus dualizmusának meghaladása. A szív színpadán valósulhat csak meg az előadás, melyben az abszolút önazonos (egységes) angyal az abszolút önazonos bábbal együtt szerepelhetnek. Rilke számára itt az kérdés, vajon képes lehet-e elviselni a differenciáló ember egy ilyen egységet.

b) A metafizikai szint: a nyíltság (das 'Offene') (*Nyolcadik Elégia*)

A nyíltság az *Elégia* legabsztraktabb képe. Azt az imaginatív teret jelöli, ahol a differenciáló világviszony valamennyi formája kizárt, mert a nyíltságban ab ovo nincs negáció. A nyíltság: Nirgends ohne Nicht. Ebben a megvalósult egységben a szubjektum nem szakítható el az objektumtól, a kezdet a végtől, az élet a haláltól. A művészet feladata abban áll, hogy ezt a diszkurzív módon megragadhatatlan egységet, poétikai-esztétikai szinten közelebb vigye az emberhez.

c) A poétikai-esztétikai szint: a tiszta szó (das 'reine Wort') (*Kilencedik Elégia*)

Az értekezés amellet érvel, hogy az Encián-jelenet a ciklus filozófiai és poétikai szempontból vett csúcspontja, ahol a leginkább megragadhatóvá válik az a világviszonyt konstituáló feladat, amit Rilke a költészetnek (és a művészetnek) tulajdonít. A vándor által az ismeretlen hegyekből a völgyben élők számára elhozott Encián egy tiszta szó. Tiszta, mert a világmagyarázó sémákban elhasznált, kiüresedett, tartalmatlan szavak helyett megnyit egy olyan virtuális teret, ahol a szubjektum – látva az meglepő ismeretlent – arra kényszerül, hogy átgondolja mindazt, amit eddig a dolgokról gondolt. Ami pedig parallel módon, a saját magáról kialakított kép *átváltoztatását* is eredményezi.

6.3.2 A Tizedik Duinói Elégia –Az esztétikai-poétikai világviszony példázata

A disszertáció a *Tizedik Duinói Elégiát* a tiszta szó, azaz a transzcendentálpoétikai egység megteremtésének példázataként értelmezi, ahol az esztétikai valóságviszony egyrészt a tematika szintjén, a befogadó szubjektum szeme előtt jön létre, másrészt ugyanezen folyamat poétikai-esztétikai szinten reflektálódik is. A tematika szintjén az ontológiai perspektíva dominál, amidőn az alvilági vándorlás során a megszemélyesített fájdalom elvezeti a halottat a fájdalmak földjének legmélyebb pontjára, melyről kiderül, hogy egyben az öröm forrása is. Rilke ezen állítása a maga abszurdításában értelmezhetővé válik, ha figyelembe vesszük a disszertáció azon állítását, mely szerint Rilkét a művészet funkciójának vonatkozásában az egységteremtés gondolata motiválja.

Egy ilyen egység megértése és elfogadása azonban diszkurzív valóságviszonyunk tapasztalataival természetesen szembe megy. Tiszta szavakra (= művészet) van szükség ahhoz, hogy a szubjektum számára megragadhatóvá váljon az ontológiai egység. Az utolsó versszak az egész *Elégia* summája, hiszen *expressis verbis* mondja ki, hogy a művészetre van szükség ahhoz, hogy az ember megértse, ha egyáltalán így képes rá, az egységben látás erejét és funkcióját. Az utolsó két hasonlatot (*Gleichnis*) értelmezhetjük a költészet művészet metaforájaként, ami a differenciáló ember számára megragadhatatlan egységet legalább képekben, hangokban megragadhatóvá teszi.

A kutatás eredményei

1. Az értekezés a Rilke-kutatás kritikai ellenvetéseinek figyelembevételével mellett arra vállalkozott, hogy Rilke művészettel kapcsolatos elképzeléseit a filozófiai esztétika perspektívájából úgy vegye szemügyre, hogy megállapításaival tiszteletben tartsa Rilke költészetének autonómiáját.

2. A választott filozófiai-esztétikai perspektíva fogalmi bázisa lehetővé tette a stílusuk és műfajuk tekintetében egyaránt heterogén esztétikai írások teoretikus megragadását. A dolgozat hipotézise szerint Rilke művészeti írásai mögött kimutatható egy episzemikus struktúra, mely a befogadó szubjektum és egy objektum viszonyának változásaival írható le.

A struktúra korszakonkénti vizsgálata segítette az egyes alkotói fázisok jellegzetes vonásainak feltárásánál.

3. Az esztétikai írások vizsgálata megmutatta, hogy Rilke érdeklődése a művészet kérdései iránt jelentős részben pragmatikus természetű. E pragmatikus vonás fogalmi megragadhatósága érdekében a disszertációban felhasználásra került egy kortárs művészetfilozófiai megközelítés, mely a művészetet az ember reflexiós praxisaként értelmezi, és ekként az ember világmegértése szempontjából tematizálja. Rilke nézete szerint a művészet feladata, az élet igazságához való kapcsolódás elősegítése. Az értekezés ezt az elképzelést párhuzamba állította a pragmatikus felfogással, mely szerint a művészet folyamatosan reflektálja az ember létét a világban, és arra ösztönzi, hogy a készen kapott világertelmezési sémákat felülvizsgálja, és esetleg megváltoztassa.

4. Rilke kései művének vizsgálatánál a fenti esztétikai perspektívát követve lehetett elkerülni azt a csapdát, hogy ismételten egy olyan ontológia értelmezést adjon a *Duinói Elégiákról*, ami túlzottan is a szerző önmagát kommentáló megjegyzéseiből indul ki.

5. A dolgozat az alkalmazott módszerrel az *Elégiákat* egy dinamikus jelentéshálóként működő koordinátarendszer értelmében vizsgálta, miközben a központi figurákat teljesen új perspektívába helyezte, ugyanis a pragmatikus esztétikák szellemében azokat mint poétikai funkciókat mutatta fel.

6. A dolgozat szemben az eddigi *Elégia*-értelmezésekkel rámutatott, hogy nem a *Tizedik Elégia* tekintendő a ciklus poétikai csúcspontjának, hanem a *Kilencedik Elégia* Encián-jelenete, ahol a 'tisztá szó' képében a művészet Rilke által kutatott feladta reflektálódik, míg a *Tizedik Elégia* 'csupán' autoreflexív példázata az ciklus által közvetített felismeréseknek.

Publikációk a disszertáció témaköréből

Die geschriebenen Dinge. Überlegungen zu Rilkes erstem Apollo-Sonett.

In: Eva Kocziszky, Jörn Lang (Szerk.): Tiefenwärts. Archäologische Imaginationen von Dichtern. Darmstadt: Zabern Verlag, 2013, pp. 114-117. (987-3-8053-4595-8)

Inspiro vs. informo, avagy az angyali üdvözletről és az információ kultuszáról.

In: Tóth Zsófia Anna (szerk.) A varázsgyűrűtől az interkonfesszionális kommunikációig: Információtudományi metszéspontok bölcsészeti megközelítésben. Szeged: Primaware, 2011, pp. 35-42. (ISBN:978-963-306-108-4)

E-Book-formában:

http://otodikalprogram.huminf.u-szeged.hu/sites/default/files/Konyvek/TZsA_ebookInf tud%20a%20bolcsesz etben_szerk.pdf

Niemals Nirgends ohne Nicht“. Eine metaphorologische Untersuchung zu Rilkes Raumverständnis in den ‚Duineser Elegien‘.

In: Ágnes Fekete/Milós Fenyves/András Komáromy (Hrsg.): *Studien ungarischer Nachwuchsgermanisten. Beiträge der ersten gemeinsamen Jahrestagung 2010*, Budapest: Budapesti Beiträge zur Germanistik Bd. 59, 2012. S. 59-68.

„Offen wie beim Erwachen mitten aus einem Traum“: Eine Auslegung de Marionetten-Theaters von Rainer Maria Rilke.

In: Gyurácz Annamária, Szabó Judit (szerk.) *Marionetten und Automaten: Beiträge de Symposiums ungarischer Nachwuchsgermanisten*. Szeged: Klebelsberg Egyetemi Kiadó, 2008, pp. 86-100. (ISBN:978 963 86996 6 4)

Über den ontologischen Status des dichterischen Wortes. Übergänge zwischen Philosophie und Dichtung bei Rainer Maria Rilke und Martin Heidegger.

In: Zolán Kalmár/Dezső Csejtej/Zoltán Gyenge (Hrsg.): *Pro Philosophia Füzetek Nr. 46*, Veszprém, 2006, S. 69-108.

